

تفاوت‌های نسلی در سبک‌زندگی (مطالعه‌ی موردی: شهروندان منطقه‌ی ۱ تهران)

وحید شالچی^۱، محدثه ضیاچی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۹/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۳/۲۵

چکیده:

اقتضائات متفاوت گروه‌های سنی مختلف از سویی و تفاوت‌های نسلی ناشی از تفاوت تجربه‌های تاریخی از سوی دیگر سبب می‌شود تا گروه‌های سنی مختلف تمایلات، نیازها و گرایش‌های مختلفی در سبک زندگی داشته باشند. از این روی سیاست‌گذاری فرهنگی برای گروه‌های سنی مختلف می‌باید متفاوت باشد و با عطف توجه به این تفاوت‌ها صورت پذیرد. این مقاله به بررسی تفاوت‌های سبک زندگی و همچنین احساس نیاز گروه‌های مختلف سنی شهروندان منطقه‌ی ۱ تهران می‌پردازد. پرسش این مقاله این است که سبک زندگی شهروندان منطقه‌ی ۱ بر حسب گروه‌های مختلف سنی چگونه تفاوت می‌پذیرد؟ یافته‌های این مقاله برآمده از پیمایشی است که با نمونه‌گیری احتمالی و با استفاده از تکنیک پرسش‌نامه در این منطقه انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد که تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای به لحاظ گروه‌های سنی وجود دارد از آن جمله نوع ورزش، چگونگی ورزش کردن، میزان ورزش، میزان استفاده از برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی، تمایل به مضامین برنامه‌ها، تمایل به مشارکت، میزان رضایت از برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی با تغییر نسل تفاوت می‌کند.^۳

واژه‌های کلیدی: اوقات فراغت، سبک‌زندگی، شهروندان منطقه‌ی ۱ تهران، نسل، ورزش.

^۱ - استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی

vshalchi@gmail.com

^۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی

^۳ - این مقاله برگرفته از پژوهشی است که وحید شالچی برای مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران انجام داده است.

مقدمه و طرح مسأله

جامعه‌ی جدید همواره در حال تغییر است و تغییرات پرشتاب از ویژگی‌های این جامعه است. این تغییرات لزوم دگرگونی در سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و به‌هنگام‌سازی آن‌ها را خاطرنشان می‌کند. چرا که زمینه‌ی اجتماعی و فرهنگی در دوران جدید با سرعت بالایی تغییر می‌کند؛ از این رو لازم است تا سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و اجتماعی نیز نسبت به این تغییرات، انطباق‌پذیری لازم را داشته باشند.

تغییرات زمینه‌ی اجتماعی و فرهنگی خود را در تفاوت میان نسل‌ها بازنمون می‌کند. نسل‌های مختلف موقیت‌ها، رویدادها و وضعیت‌های مختلفی را تجربه می‌کنند و از این رو است که ابژه‌های نسلی خویش را نیز دارند. به ویژه رخدادهای مهم اجتماعی و اقتصادی مانند جنگ، انقلاب و... تفاوت‌های نسلی را تشدید می‌کنند. چرا که این رخدادها کلیت حیات اجتماعی و فرهنگی جامعه را متأثر می‌سازند و از این رو نسل‌هایی که آن‌ها را تجربه می‌کنند در نوع نگرش، گرایش و الگوهای تفسیری با نسل‌های پیش و پس خود تفاوت‌های جدی پیدا می‌کنند.

ایران نیز در دهه‌های معاصر رخدادهای مهمی را تجربه کرده است که تجربه‌ی زیسته‌ی متفاوتی را برای نسل‌های مختلف آن رقم زده است. مدرنیزاسیون، شهری‌شدن، انقلاب، جنگ، جهانی‌شدن، مصرف‌گرایی و... فرایندهای مهمی بودند که نسل‌های مختلف تجربه‌های متفاوتی از آن‌ها داشتند؛ از این رو بخشی از تفاوت‌های نسلی را می‌توان بر اساس این تجربه‌های متفاوت توضیح داد.

تفاوت میان نسل‌ها، افزون بر تغییرات در زمینه‌ی اجتماعی و فرهنگی، می‌تواند ناشی از دوره‌ی سنی نیز باشد. دوره‌های سنی مختلف فرصت‌ها و الزامات ساختاری متفاوتی را رقم می‌زند. کودکی، نوجوانی، جوانی، میان‌سالی و... اقتضائات متفاوتی دارند. وضعیت کار، فراغت، بهره‌مندی از فرصت‌ها و یا قرارگیری درون محدودیت‌ها برای دوره‌های سنی متفاوت یکسان نیست و فاصله‌ی زیادی با یک‌دیگر دارد.

از این‌رو ذائقه، سبک‌زندگی و احساس نیاز شهروندان تهرانی خواه به جهت اقتضائات دوره‌های سنی و خواه به علت تفاوت‌های نسلی، تفاوت‌های قابل انتظار زیادی به جهت گروه‌های سنی دارد. از این‌رو شناخت تفاوت‌های میان گروه‌های سنی مختلف پیش‌نیاز هرگونه

سیاست‌گذاری فرهنگی برای شهروندان است. در غیاب چنین پژوهش‌هایی چه بسا که به نیازها و تمایلات بسیاری از گروه‌های سنی در برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی توجه نشود. برای نمونه میان‌سالان به جهت درگیری بیش‌تر در فرایندهای شغلی عمدتاً در میان آقایان و در مسؤولیت‌های خانوادگی عمدتاً در میان خانم‌ها آن‌چنان که باید از سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و اجتماعی منتفع نمی‌شوند. چنین وضعیتی برای سالمندان نیز وجود دارد. برای اینان هم اقتضات سنی تأثیر دارد و هم این‌که این نسل به علت جامعه‌پذیری متفاوت چندان گرایشی به بسیاری از برنامه‌های هنری ندارند. از این‌رو جا دارد تا برای دوری از هرگونه «کنارگذاری اجتماعی» ناخواسته در برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی شهر به نیازها و تمایلات متفاوت گروه‌های مختلف سنی توجه شود.

این مقاله به بررسی جنبه‌هایی از سبک زندگی شهروندان منطقه ۱ تهران می‌پردازد که با سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و اجتماعی شهرداری ارتباط می‌یابد از قبیل ورزش، استفاده از فضاهای عمومی شهر، استفاده و یا تمایل به استفاده از برنامه‌های فرهنگی شهر و... آنچه که مورد توجه است تفاوت‌های گروه‌های سنی در این زمینه است. از این رو پرسش این مقاله این است که **سبک‌زندگی شهروندان منطقه ۱ بر حسب گروه‌های مختلف سنی چگونه تفاوت می‌پذیرد؟**

مبانی مفهومی و چارچوب نظری

سن از تأثیرگذارترین عوامل در نحوه‌ی زندگی است. در زندگی روزمره نیز ما عموماً از تأثیر قابل ملاحظه‌ی سن بر زندگی خویش آگاه هستیم. هم‌چنین ما همواره با پیامدهای سنی که از آن برخورداریم مواجه خواهیم بود. با این وجود و به رغم تأثیر آشکار سن، این عامل آن‌چنان که انتظار می‌رود مورد توجه جامعه‌شناسان قرار نگرفته است (ادل، ۱۹۸۵: ۱). هم‌چنین تفاوت سنی در جوامع جدید تفاوت‌های قابل توجه‌ای با جوامع ساده‌ی گذشته دارد. در جوامع مدرن با وجود آن‌که دیگر گذارهای سنی با آیین‌های گذار گرامی داشته نمی‌شود، مراحل سنی اهمیت خاصی دارد (ادل، ۱۹۸۵: ۴-۵).

موضوع جامعه‌شناسی سن، تجارب و رفتار گروه‌های سنی در جامعه است. مفهوم «گروه‌های سنی»^۱ در گسترده‌ترین کاربرد آن برای اشاره به جماعت‌های مختلفی از مردم به کار می‌رود که به دلیل سن از یک‌دیگر متمایز می‌شوند. سن دارای واقعیتی زیستی است و جامعه‌شناسان این بعد آن

^۱ - Age group

را می‌پذیرند، اما آنان بر چگونگی بر ساخت سن به نحوی اجتماعی تمرکز می‌کنند. شاهد بر ساخت اجتماعی آن، تفاوت رفتارهای همراه با کودکی، جوانی، پیری و ... در جوامع متفاوت است. این نگاه تطبیقی در جامعه‌شناسی سن نقش مهمی در باز شناخت نقش فرهنگ و نهادهای اجتماعی در بر ساخت گروه‌های سنی دارد، از این رو سن حاصل تعامل امر زیستی و عوامل اجتماعی است (ادل، ۱۹۸۵: ۱-۲).

«یک نسل نیز شکلی از گروه‌های سنی است» (ادل، ۱۹۸۵: ۲). گریس معتقد است نسل مجموعه‌ای از افراد بوده که در یک حوزه‌ی فرهنگی معین تقریباً هم سال بوده و به علت زیستن در شرایط مشابه تاریخی و اجتماعی دارای ایده‌ها، انگیزه‌ها، رویکردها و ارزش‌های مشابهی هستند (گریس به نقل از نیازی و کارکنان، ۱۳۸۶: ۱۹۰). هم‌چنین شفرز نسل را کلیه‌ی افرادی می‌داند که در یک مجموعه‌ی اجتماعی - مثلاً یک کشور - زندگی می‌کنند و دارای ارزش یکسان هستند و تصویری نزدیک از زندگی دارند و از نظر سنی در محدوده‌ای مشخص، از گروه سنی جوان‌تر و مسن‌تر از خود متمایز هستند (شفرز به نقل از همان: ۱۹۱).

تاویستاک^۱ در تعریفی از نسل که این مقاله نیز بدان متکی است یک نسل را تشکیل شده از آن اعضای از جامعه می‌داند که حدوداً در مقطع زمانی یکسانی متولد شده‌اند، خواه این‌که به لحاظ خونی به هم مرتبط باشند و خواه نباشند (ادل، ۱۹۸۵: ۲). در گذشته که تغییرات اجتماعی روندی آهسته داشت مفهوم نسل‌ها اهمیت کمی برای جامعه، سیاست عمومی و تجارت داشت. اما امروزه که جهان تغییرات پرشتابی را تجربه می‌کند، اهمیت نسل افزایش یافته است. امروزه جمعیت بر اثر سن نیز همانند جنسیت و ... دچار تمایز و افتراق شده است (گروه راهبردهای تازه، ۲۰۰۸).

مانه‌ایم به منزله‌ی آغازگر مباحث نظری پیرامون نسل میان نسل به مثابه‌ی «موقعیت»^۲ (جایگاه) و نسل به مثابه‌ی «فعلیت»^۳ (واقعیت) تمایز قائل می‌شود. در معنای اول نسل همانند تعریف تاویسناک دلالت به گروه‌های سنی یکسان دارد، اما در معنای دوم دلالت به این امر دارد که یک نسل در مجموعه‌ای از تجارب و احساسات اشتراک دارند. مانند نسلی از جوانان آمریکایی که در جوانی جنگ ویتنام و جنبش ضد جنگ را تجربه کرده‌اند. وی هم‌چنین مفهوم «واحد نسلی»^۴ را

^۱ - Tavistock

^۲ - location

^۳ - actuality

^۴ - generation unit

برای تحلیل‌های خاص‌تر مطرح می‌کند. واحدهای نسلی در مجموعه‌ای از واکنش‌ها و چشم‌اندازها به رخدادها یکسانند (ادنل، ۱۹۸۵: ۲-۳).

از این رو مانهایم سه بعد را برای نسل تشخیص می‌دهد:

۱. جایگاه نسلی

۲. نسل به مانند یک واقعیت

۳. واحد نسلی

جایگاه نسلی حوزه‌ی کسب تجربه را تعیین می‌کند و با افرادی که در دوره‌ی زمانی و بستر فرهنگی و اجتماعی یکسان متولد شده‌اند، و افرادی که وقایع تاریخی مشترکی را تجربه می‌کنند ارتباط دارد. نسل واقعی است که به بازتشخیص تجربیات مشترک افرادی که در فضای تاریخی و فرهنگی متولد شده‌اند. یعنی کسانی که احساس پیوند با معاصرانشان دارند، بستگی دارد. زیرا از لحاظ تاریخی سرنوشت مشترکی دارند. بنابراین یک نسل تنها شامل افرادی است که به لحاظ تاریخی هم دوره هستند.

بحث مرکزی مانهایم بحث واحد نسلی است که به معنای گروه سنی- زیستی است و دارای ویژگی‌های زیر است:

۱. وجود محل مشترک در جریان اجتماعی تاریخی است. این موقعیت حوزه‌ی کسب تجربه ممکن با توجه به شرایط را تعیین می‌کند.

۲. سرنوشت مشترک و علایقی مبنی بر طبقه‌ی اقتصادی و اجتماعی دارند.

۳. هویت واحدی براساس تجربه‌ی مشترک دارند (چیت‌ساز قمی، ۱۳۸۶: ۸۸-۸۹).

مفهوم و نظریه‌ی نسل تاریخی منهایم شامل چندین فرض اساسی به شرح زیر است:

- وقایع و تغییرات مهم اجتماعی و تاریخی در سطح کلان (تاریخ مشترک نسل)
- تجربه‌ی حوادث مذکور به صورت مشترک توسط گروهی از افراد که تقریباً هم سن هستند و در حدود ۱۷ تا ۲۵ سالگی آنان اتفاق افتاده است (تجارب اجتماعی مشترک نسل).
- تشکیل آگاهی یا ذهنیت مشترک، یعنی نوعی معرفت، ادراک، یا نگاه مشترک در میان گروهی از افراد که با وقایعی خاص در مرحله‌ی خاصی از رشد و کمال خود مواجه شده‌اند (دیدگاه و ایدئولوژی متمایز نسل).

- تأثیر ایدئولوژی و ذهنیت و آگاهی نسلی برخاسته از تجربیات مشترک مذکور بر روی گرایش‌ها و رفتارهای نسل و تعبیر و ادراک حوادث آتی براساس دیدگاه ویژه‌ی نسلی.
- دوام و پایداری نسبی تأثیر تجربیات نسلی در طول حیات اعضای نسل و حضور مسلط آن در حافظه‌ی جمعی نسل (تداوم درون‌نسلی)
- تمایز نسل جامعه‌شناختی از نسل‌های بیولوژیک و جمعیت‌شناختی، که اولی فاقد بعد اجتماعی و تاریخی و دومی علی‌رغم تجارب مشترک جمعی (مانند تاریخ تولد، زمان فارغ التحصیلی، ازدواج و...) فاقد ایدئولوژی و آگاهی متمایز و ویژه‌ی نسل است که در نظریه‌ی منهیم اهمیت ویژه‌ای دارد (شومن و اسکات به نقل از توکل و قاضی‌نژاد، ۱۳۸۵: ۱۰۱).
- دیوید وایت، به بررسی نقش وقایع و حوادث در شکل‌گیری نسل می‌پردازد. وایت معتقد است نسل با وقایع و حوادث زیر ساخته می‌شود:
- ۱. وقایع به یادماندنی و فراموش‌نشدنی مانند جنگ، حادثه طبیعی، و یا هر حادثه سیاسی و اجتماعی مهم.
- ۲. عوامل سیاسی یا فرهنگی بیان‌کننده‌ی واقعه‌ی فراموش‌نشدنی.
- ۳. تغییر ناگهانی ساختار جمعیتی که سبب توزیع مجدد منابع جامعه می‌شود.
- ۴. بوجود آمدن فاصله‌ی طبقاتی جدید که موجب موفقیت یا شکست نسلی می‌شود. تغییر ساختاری طبقاتی که همراه با فاصله جدید طبقاتی است و با ورود جامعه به دوره‌ی پیشرفت به رکود پیش می‌آید نیز سبب شکل‌گیری نسل می‌شود.
- ۵. ایجاد فضای مقدس که موجب پایداری حافظه‌ی جمعی از امر مقدس ایده‌آلی می‌شود.
- ۶. ایجاد فرصت مناسب و موقت و همراه با اندکی خوشحالی برای گروهی خاص، زمینه‌ی شکل‌گیری نسل می‌شود (آزادارمکی و غفاری، ۱۳۸۳: ۳۵).
- دایتی نظریه‌پرداز دیگر این حوزه، تعریفی که برای نسل ارائه می‌دهد ملهم از تعریف نسل منهیم است. دایتی بر اهمیت تجربیات، به منزله‌ی عناصر فکری و ذهنی و تأثیرشان بر دوره‌ی جوانی و سال‌های شکل‌گیری تأکید می‌کند. به اعتقاد دایتی نسل واقعیتی است که در قالب واحدهای نسلی ظاهر می‌شود. واحدهای نسلی نیز بیش‌ترین بازنمودهای به هم پیوسته از یک نسل هستند و دید مشترکی از وقایع اجتماعی را شکل می‌دهند.**
- این بدین معناست که نسل صرفاً به معنای متولدین به لحاظ آماری نیست. بلکه یک نسل افرادی هستند که در یک دوره‌ی تاریخی یکسان متولد شده‌اند؛ کسانی که در فضای اجتماعی و

تاریخی یکسان زیسته و تجربیات جوانی مشابهی دارند. در واقع اعضای یک نسل از نظر ذهنی با نسلشان هویت یافتند و از طریق تجربه‌ی زندگی مشترک پیوند می‌یابند. اعضای یک نسل با داشتن حسی اساسی از سرنوشت مشترکشان از سایر نسل‌ها متفاوت می‌شوند.

در واقع عضویت نسلی معرفت نسلی‌ای را به دنبال دارد که نسل فرد را از نسل‌های دیگر متفاوت می‌سازد. بنابراین عضویت نسلی به نظر‌ها یا دیدهای ذهنی مردم از موقعیت اجتماعی و تاریخی خاص بستگی دارد (یوسفی به نقل از چیت ساز قمی، ۱۳۸۶: ۹۰).

بالس^۱، در مقاله‌ی ذهنیت نسلی نقش ابژه‌های نسلی را برجسته می‌کند. بالس نسل را مجموعه‌ای از انسان‌ها تعریف می‌کند که در ابژه‌های نسلی با هم سهیم شده‌اند. یعنی افرادی که از ابژه‌های معینی برخوردار شدند و آن‌ها را به خوبی درک می‌کنند و بنابراین اکنون به **آرامی‌بینسی** درباره‌ی واقعیت اجتماعی برای خود به‌وجود می‌آورند.

بحث محوری بالس در تعریف نسل، ابژه‌های نسلی است. از نظر بالس ابژه‌های نسلی که زیرمجموعه‌ی ابژه‌های فرهنگی است، پدیده‌هایی هستند که برای ایجاد حس هویت نسلی به کار می‌روند. به اعتقاد بالس ممکن است این ابژه‌ها توسط نسل‌های قبلی نیز به‌کار رفته باشند؛ اما برای آنان حکم چارچوب شکل دهنده یک نسل را نداشته‌اند. ولی برای کودکانی که در آینده در سن جوانی با تجربه کردن این ابژه‌ها به نحوی ناخودآگاه احساس هم‌بستگی نسلی می‌کنند چنین نقضی را دارند.

از منظر بالس ابژه‌ی نسلی عبارت است از شخص، مکان، شی یا رویدادی که از نظر فرد نشانه‌ی نسل اوست و یادآوری آن احساسی از نسل خود او را در ذهنش زنده می‌کند (بالس، ۱۳۹۳: ۲۸ و ۳۲).

کرتزل، دسته بندی مفهومی از نسل ارائه داده است. کرتزل مفاهیم و تعابیر مطرح در

حوزه‌ی جامعه شناسی نسلی را به چهار دسته تقسیم می‌کند:

۱. نسل به معنای اصل و اساس نسب خویشاوند
۲. نسل به معنای افراد هم دوره
۳. نسل به معنای مرحله‌ی زندگی
۴. نسل مانند دوره‌ی تاریخی

^۱ - Bolas

انسان شناسی خویشاوندی برای تعریف نسل نسب خویشاوندی را مد نظر داشته و جمعیت شناسان هم بیش‌تر منظورشان از نسل هم دوره‌ای است (نوروزی، ۱۳۸۸: ۳۶).

مرور دیدگاه‌های نظری در باب مفهوم نسل، ما را به این نتیجه می‌رساند که به‌طور کلی تجربیات، حوادث وقایع، نمادها و... را که گروهی از افراد نسبتاً هم سال تجربه می‌کنند، آنان را تبدیل به یک نسل می‌کند. این افراد به دلیل داشتن خاطرات و تجربیات زندگی مشترک و مشابه، از نوعی ذهنیت و معرفت مشابه برخوردار خواهند بود. این معرفت مشابه برخاسته از تجربیات مشترک، آرزوها، اهداف، بینش‌ها و نگرش‌های مشابهی را در آن‌ها شکل می‌دهد. از این رو افراد متعلق به یک نسل در مقایسه با نسلی دیگر، دید و ارزیابی متفاوتی از واقعیت‌های اجتماعی خواهند داشت. این تفاوت‌ها در همه‌ی شؤون زندگی از جمله انتخاب‌ها، تمایلات، قضاوت‌ها، رفتارها و به‌طور کلی و در یک کلام در «سبک زندگی نسل‌ها» بروز می‌یابد.

بنابراین با توجه به تأثیر نسل در پیدایش سبک‌های زندگی مختلف، ما نیز در این پژوهش اساس کار خود را بر تفاوت نسلی قرار داده و شاخص‌های سبک زندگی را در چهار نسل جوانان، میان‌سالان دوره‌ی اول، میان‌سالان دوره‌ی دوم و سالمندان که علاوه بر ملاک سن، تجربیات مشابه سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نیز آن‌ها را از هم متمایز می‌سازد، مورد سنجش قرار می‌دهیم.

پیشینه‌ی پژوهش

پروین سازگارا در رساله دکترای خود در دانشگاه تهران با عنوان بررسی سبک‌زندگی قشر دانشگاهی و بازاریان سنتی (طبقه‌ی متوسط جدید و قدیم) در سال ۱۳۸۲ به بررسی این پرسش می‌پردازد که طبقه‌ی اجتماعی چه تأثیری بر سبک‌زندگی طبقه‌ی متوسط جدید و طبقه‌ی متوسط قدیم دارد؟

نتایج به‌دست آمده از تحقیق، حاکی از آن است که: میان طبقه‌ی افراد و میزان مناسک‌گرایی آن‌ها رابطه وجود دارد؛ بازاریان بیش از دانشگاهیان مناسک‌گرا هستند، هر چه سرمایه‌ی فرهنگی افراد بیش‌تر باشد، میزان مناسک‌گرایی آن‌ها کمتر است. بازاریان بیش از دانشگاهیان به ترجیحات غذایی بها می‌دهند. در ملاک همسرگزینی برای فرزندان، قشر بازاری متمایل به دخالت مستقیم در انتخاب فرزندان خود هستند؛ در حالی‌که دانشگاهیان به تحصیلات و همگن‌بودن دو زوج بها می‌دهند. تفاوت معناداری میان نحوه‌ی گذران اوقات فراغت دو قشر وجود دارد، برای نمونه دانشگاهیان اوقات فراغت خود را با رفتن به کنسرت، شنا و پیاده‌روی می‌گذرانند.

در بعد مادی (ترجیحاتی مانند مبل، ماشین، خانه و ...) به دلیل یکسان گرفتن سرمایه‌ی اقتصادی بازاریان و دانشگاهیان، تفاوت جزئی وجود دارد؛ اما در تأثیر سرمایه‌ی فرهنگی روی سلیقه‌ی افراد، خصوصاً در بعد غیر مادی و تأثیر سرمایه بر گذران اوقات فراغت و استفاده از کالاهای فرهنگی، و هم چنین استفاده از فضاهای منزل و شیوه‌ی غذا خوردن در نمونه‌ی آماری، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

داده‌های این پژوهش حاکی از آن است که ساختار طبقاتی در ایران با استفاده از شاخص سبک‌زندگی بهتر قابل بررسی است. میان طبقه متوسط جدید و قدیم، در مصرف کالاها خصوصاً کالاهای فرهنگی تفاوت معنی‌دار ملاحظه می‌شود. وزن سرمایه‌ی فرهنگی (که در دانشگاهیان بسیار زیادتر است)، تأثیر خود را روی ابعاد مختلف سبک‌زندگی گذاشته است.

وحید شالچی نیز در پژوهشی در سال ۱۳۸۴ به بررسی دو سبک زندگی متفاوت در میان جوانان تهرانی پرداخته است. این پژوهش با عنوان «بررسی تطبیقی دو سبک‌زندگی متخالف پسامدرن- اصول‌گرایی انقلاب (جوانان کافی‌شاپ- جوانان مسجد)» برای رساله‌ی کارشناسی ارشد دانشگاه تهران صورت گرفته است. این پژوهش به بررسی تطبیقی دو شیوه‌ی زندگی متخالف در میان جوانان منطقه‌ی ۳ تهران پرداخته است، میان آنانی که مساجد کانون تجمع‌شان است، با آنانی که پاتوق‌هایشان در کافی‌شاپ‌ها قرار دارد. هدف آن در سطح توصیفی بررسی نقاط همگرا و واگرا در این دو شیوه‌ی زندگی متخالف است و در سطح تبیینی دستیابی به عواملی جوانان را به مسجد و یا کافی‌شاپ سوق می‌دهد.

وی با بهره‌گیری از نظریات وبر و بوردیو و البته با اصلاحاتی برای تطابق آن با جامعه‌ی ایرانی و با روش پیمایش و مشاهده و تکنیک پرسش‌نامه به بررسی جامعه‌ی آماری مدنظر پرداخته است. نمونه‌گیری احتمالی در میان جوانان ۱۸-۳۰ ساله‌ی منطقه در این دو فضای اجتماعی صورت گرفته است. متغیرهای مستغل عبارت بودند از: سرمایه‌ی اقتصادی، سرمایه‌ی فرهنگی، نوع نگرش دینی و اعتقاد به نگرش پدرسالارانه در خانواده. در ارتباط با مفهوم سبک زندگی به عنوان متغیر وابسته نیز سلیقه و هنجارهای مصرف، چگونگی گذران اوقات فراغت، مصرف فرهنگی، مدیریت بدن، اولویت ارزش‌های مادی و فرامادی و شناخت از برند و مد سنجش شده است.

یافته‌های این پژوهش حاکی از آن بوده است که ۱- ارتباط میان سرمایه‌ی اقتصادی و سبک زندگی تأیید نمی‌شود. ۲- با افزایش سرمایه‌ی فرهنگی احتمال گزینش سبک‌زندگی پسامدرن افزایش می‌یابد. ۳- نوع گرایش دینی قوی‌ترین رابطه را با سبک‌زندگی دارد. با افزایش گرایش‌های

دینی فقهاتی احتمال گرایش به سبک زندگی پسامدرن کاهش می‌یابد. ۴- میان سبک زندگی و نوع گرایش سیاسی ارتباط قوی وجود دارد. با افزایش اعتقاد به ایدئولوژی جمهوری اسلامی احتمال گزینش سبک زندگی پسامدرن کاهش می‌یابد و بر عکس. ۵- با کاهش گرایش به ایدئولوژی سنتی خانواده احتمال گزینش سبک زندگی پسامدرن در قیاس با سبک زندگی اصول‌گرا افزایش می‌یابد.

در پژوهش دیگر فرهاد گوشبر در پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه تهران با عنوان «طبقه‌ی اجتماعی و سبک زندگی» در سال ۱۳۸۴ این پرسش را مطرح کرد که آیا می‌توان در اوضاع و احوال فعلی کلان‌شهری مثل تهران، خطوط تمایز و تشابه سبک‌های زندگی را بر اساس متغیرهای ساختاری چون طبقه اجتماعی تبیین کرد؟

سبک زندگی در طبقات مختلف، متفاوت است؛ اما این بدان معنا نیست که الزاماً در درون هر طبقه‌ی اجتماعی یک‌دستی تام وجود دارد. همان‌طور که بورديو نیز تأکید دارد، تفاوت‌های افقی نیز علاوه بر تفاوت‌های عمودی وجود دارد. سبک زندگی فرهیخته یا نخبه‌گرایانه بیش‌تر در طبقه‌ی بالا و سبک زندگی عامیانه بیش‌تر در میان طبقات پایین دیده می‌شود. سبک زندگی سه طبقه تفاوت معنی‌دار دارند و به‌طور خلاصه نتایج پایان نامه نشان می‌دهد که طبقات مختلف در انتخاب سبک‌های زندگی تفاوت قابل توجهی با هم دارند.

پژوهش گروه استراتژیک‌های جدید (۲۰۰۸) نیز نشان می‌دهد که تفاوت‌های نسلی حتی در خلال ده سال نیز در آمریکا قابل مشاهده است. برخی عوامل مانند آموزش و تنوع فرهنگی در تفاوت‌های نسلی در ایالات متحده مؤثرند. برای نمونه نسل پس از جنگ جهانی دوم از آموزش به مراتب بهتری برخوردار بوده‌اند و این امر نگرش‌ها، ارزش‌ها، خواسته‌ها و نیازهای آنان را از نسل‌های پس از خود متمایز کرده است یا نسل‌های جوان‌تر تنوع فرهنگی گسترده‌تری را تجربه کرده‌اند چشم‌اندازهای آن‌ها بیشتر متأثر از تلقی ملت به مثابه‌ی کاسه‌ی سالاد است تا دیگی جوشان. هم‌چنین فناوری‌هایی مانند اینترنت گوشی‌های تلفن همراه نیز سبب جدایی نسل‌ها شده‌اند.

نتایج پژوهش‌های مذکور و شیوه‌ی عملکرد آن‌ها در خصوص سنجش متغیر سبک زندگی، ابعاد و عوامل مؤثر بر آن می‌تواند در پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گیرد. اما در این پژوهش‌ها سبک زندگی نسل‌های مختلف مقایسه نشده و تأثیر نسل به‌عنوان متغیری مستقل بر سبک زندگی سنجیده نشده است. از این‌رو در پژوهش حاضر به بررسی تأثیر این متغیر بر سبک زندگی

می‌پردازیم. سبک زندگی را هم در ابعاد ورزشی، فراغتی- فرهنگی- و هنری مورد نظر قرار می‌دهیم.

روش‌شناسی

این پژوهش از نوع **توصیفی و کمی** است. به جهت زمانی پژوهش از نوع «**هم‌زمانی**» است؛ به عبارت دیگر این پیمایش از **روش مقطعی**^۱ استفاده می‌کند و یافته‌ها مربوط به سال ۱۳۹۰ شمسی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شهروندان بالای ۱۵ سال سن ساکن شهر تهران می‌باشند. در اجرای این تحقیق نمونه‌ها با استفاده از تلفیق دو تکنیک نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی و نمونه‌گیری سیستماتیک انتخاب شدند. در پژوهش حاضر چارچوب نمونه‌گیری نقشه‌ی حوزه و بلوک‌های شهر تهران و واحد نمونه‌گیری، کلیه‌ی خانوارهای ساکن در شهر تهران و عنصر نمونه‌گیری، یک نفر از افراد بالای ۱۵ سال سن می‌باشند که پس از انتخاب واحد نمونه‌گیری، یکی از اعضای خانوار به عنوان عنصر نمونه انتخاب و مورد مصاحبه رودررو قرار گرفتند. ۲۱۹ خانوار حجم نمونه را تشکیل می‌داد. در تحقیق حاضر از ترکیبی از مطالعات اسنادی و هم‌چنین تکنیک‌های کمی برای گردآوری اطلاعات استفاده شد. در مطالعات کمی پرسش‌نامه به عنوان ابزار گردآوری داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. در تهیه‌ی این پرسش‌نامه، از مطالعات کتابخانه‌ای و نیز الهام از پرسش‌نامه‌هایی که به نوعی شباهتی به موضوع دارند استفاده شد و پس از طراحی به تأیید کارفرما رسید. برای محاسبه‌ی قابلیت اعتماد (پایایی) از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد.

سبک زندگی ابعاد مختلفی را شامل می‌گردد که بررسی همه‌ی آنان در این پژوهش نه امکان‌پذیر است و نه در ارتباط مستقیم با سیاست‌گذاری شهری قرار می‌گیرد. بدین سان ابعادی که در ارتباط بیش‌تری با فضاهای شهری و عملکرد شهرداری تهران قرار می‌گیرند یعنی ابعاد فراغتی، فرهنگی و ورزشی محوریت این مطالعه را تشکیل می‌دهند.

در زمینه‌ی ورزش با مجموعه‌ای از پرسش‌های زیر میزان ورزش، نوع ورزشی که بدان می‌پردازند، نوع ورزشی که بدان مایلند، علتی که ورزش نمی‌کنند و هم‌چنین نوع فضای ورزشی که برای احداث آن احساس نیاز می‌کنند و در نهایت میزان رضایت از مدیریت فضاهای ورزشی موجود پرسیده می‌شود. در **زمینه‌ی فراغتی- فرهنگی- هنری** و استفاده از فضاهای شهری از طریق طرح پرسش‌های بسته با طیف لیکرت میزان استفاده از برنامه‌های مختلف، دلایل عدم استفاده،

^۱ - Cross sectional

وجود یا عدم وجود، میزان مناسب بودن آن‌ها و میزان ضرورت وجود مراکز مختلف سنجیده می‌شود. در زمینه‌ی اوقات فراغت مهم‌ترین خواسته‌ها در ابعاد زیر مورد سنجش قرار گرفت:

هنری (شامل: هنرهای تجسمی مانند مجسمه‌سازی، نقاشی، مینیاتور و ...، تئاتر، سینما و فیلم، عکس، کاریکاتور، انیمیشن و موسیقی)، مذهبی (مانند مراسم‌های مربوط به اعیاد و سوگواری‌ها)، مهارت‌های زندگی، خودشناسی و تکنیک‌های موفقیت، رشد فرهنگ محیط زیست، رشد کتاب و کتاب‌خوانی، برنامه‌های ورزشی، برنامه‌های سیاحتی و گردشگری و نیز سابقه‌ی شرکت کردن و یا نکردن پاسخ‌گویان در برنامه‌های فرهنگی- اجتماعی و میزان رضایت کلی از برنامه‌ها، تناسب برنامه‌ها با خواسته‌ها و نیازهای ایشان و تمایل و یا عدم تمایل به مشارکت در طراحی و اجرای برنامه‌ها سنجیده شد.

تفاوت سبک‌زندگی گروه‌های سنی منطقه‌ی ۱ شهر تهران

جدول شماره‌ی یک- گروه سنی پاسخ‌گویان منطقه‌ی یک

سن	فراوانی	درصد
تا ۱۹ سال	۳۰	۱۳/۷
میان ۲۰ تا ۲۹ سال	۷۹	۳۶/۱
میان ۳۰ تا ۳۹ سال	۴۸	۲۱/۹
میان ۴۰ تا ۴۹ سال	۳۳	۱۵/۱
میان ۵۰ تا ۵۹ سال	۱۵	۶/۸
میان ۶۰ تا ۶۹ سال	۹	۴/۱
بالای ۷۰ سال	۵	۲/۳
مجموع	۲۱۹	۱۰۰/۰
بدون پاسخ	۳۱۳	

در جدول بالا گروه سنی جمعیت نمونه‌ی پاسخ‌گویان منطقه‌ی ۱ ارایه شده است. بر این اساس مشاهده می‌شود که از نظرهای تمام گروه‌های سنی استفاده شده است. در ابتدا به بیان نتایج پژوهش در زمینه‌ی ورزش می‌پردازیم:

بررسی نخستین شاخص مورد نظر ما از سبک زندگی یعنی «ورزش کردن» نشان می‌دهد که درصد کسانی که اصلاً ورزش نمی‌کنند در میان سالمندان بیش از سایرین است. هم‌چنین جوانان بیش از سایر گروه‌های سنی هر روز ورزش می‌کنند. با عنایت به ضرورت ورزش برای

تمامی گروه‌های سنی و همچنین تفاوت قابل توجه در میان گروه‌های سنی به لحاظ ورزش کردن، ضرورت توجه به ویژگی‌های مختلف گروه‌های سنی آشکار می‌شود.

مقایسه‌ی چگونگی ورزش کردن به لحاظ انفرادی یا با خانواده و دوستان بودن نیز نشان می‌دهد سالمندان بیش از سایر گروه‌های سنی در منطقه‌ی ۱ انفرادی ورزش می‌کنند. همچنین ۱۱/۶ درصد از میان‌سالان دوره‌ی اول و ۱۷/۶ درصد از میان‌سالان دوره‌ی دوم همراه با خانواده ورزش می‌کنند که این امر در احداث و تخصیص فضاهای ورزشی باید مدنظر قرار گیرد.

ارزیابی ما در مورد میزان انجام ورزش‌های مختلف حاکی از آن است که در گروه سنی جوانان به ترتیب شنا و پیاده‌روی، بدن‌سازی و فوتبال، در گروه سنی میان‌سالان دوره‌ی اول پیاده‌روی، بدن‌سازی و شنا و ایروبیک، در گروه سنی میان‌سالان دوره‌ی دوم پیاده‌روی، بدن‌سازی و کوه‌نوردی و شنا و نرمش و سرانجام در میان سالمندان پیاده‌روی ورزش‌هایی هستند که بیش از سایر ورزش‌ها انجام می‌شوند. این تفاوت‌های نسلی ضرورت برنامه‌ریزی متناسب را خاطر نشان می‌سازد.

گروه‌های نسلی مختلف در پاسخ به پرسش «کدام ورزش را دوست داشتید انجام می‌دادید، که امکان انجام آن را ندارید» پاسخ‌های زیر را ارائه کرده اند:

جوانان به ترتیب به ۱- شنا، ۲- ف و تبال و ۳- والیبال اشاره کرده‌اند.

میان‌سالان دوره‌ی اول ۱- شنا، ۲- ایروبیک و ۳- والیبال، بسکتبال و پیاده‌روی؛

میان‌سالان دوره‌ی دوم ۱- شنا و ۲- والیبال و پیاده‌روی و سالمندان شنا را نام برده اند.

بررسی علل ورزش نکردن به میزان مطلوب به تفکیک گروه‌های سنی نشان می‌دهد:

برای جوانان به ترتیب: ۱- نبودن امکانات مناسب در محل، ۲- گرفتاری و ۳- خودم همت نمی‌کنم؛

برای میان‌سالان دوره‌ی اول: ۱- نبودن امکانات مناسب در محل، ۲- گرفتاری و ۳- خودم همت نمی‌کنم؛

برای میان‌سالان دوره‌ی دوم: ۱- نبودن امکانات مناسب در محل، ۲- گرفتاری و خودم همت نمی‌کنم و ۳- عدم دسترسی، نداشتن هزینه و عدم علاقه؛

و سرانجام برای سالمندان: ۱- خودم همت نمی‌کنم، ۲- عدم علاقه و نبودن امکانات مناسب در محل و ۳- گرفتاری و نداشتن هزینه است.

همچنین در حالی که برای ۷/۸ درصد جوانان منطقه‌ی ۱ نداشتن هزینه از علل اصلی است این علت برای میان‌سالان دوره دوم ۵/۶ درصد است.

بررسی احساس نیاز شهروندان این منطقه به فضاهای ورزشی گوناگون به تفکیک گروه‌های سنی نیز نشان می‌دهد:

برای جوانان به ترتیب: ۱-زمین فوتبال و ۲-استخر؛
برای میان‌سالان دوره‌ی اول: ۱- استخر و ۲- پارک، برای میان‌سالان دوره‌ی دوم: ۱- استخر و ۲- پارک؛

و سرانجام برای سالمندان پارک بیش‌ترین فراوانی را دارند.
علاوه بر بخش مربوط به ورزش، سنجش ابعاد فراغتی- فرهنگی- هنری حاکی از آن است که: اولویت‌بندی شهروندان منطقه در زمینه فضاهای شهری که شهرداری متولی آن است به تفکیک گروه‌های سنی نشان می‌دهد:

برای جوانان به ترتیب: ۱- استخر، ۲- کتابخانه و ۳- مجموعه‌ی ورزشی، برای میان‌سالان دوره‌ی اول: ۱- کتابخانه، ۲- استخر و ۳- مجموعه‌ی ورزشی، برای میان‌سالان دوره‌ی دوم: ۱- کتابخانه، ۲- استخر و ۳- فرهنگسرا و سرانجام برای سالمندان: ۱- مجموعه‌ی ورزشی، ۲- استخر و ۳- مجموعه‌ی ورزشی الزهرا دارای اولویت بیش‌تری است. در کل نیز به ترتیب: ۱- فرهنگسرا، ۲- خانه‌ی فرهنگ و ۳- پردیس سینمایی بالاترین اولویت را دارند. هم‌چنان‌که یافته‌ها نشان می‌دهد توجه به تفاوت‌های نسلی در سیاست‌گذاری و تخصیص فضاهای امکانات اهمیت دارد.
بررسی رضایت کسانی که از برنامه‌های فرهنگی هنری (برنامه‌های مذکور در بخش روش شناسی) استفاده می‌کنند به تفکیک گروه سنی نشان می‌دهد که ۷۵ درصد جوانان، ۵۳/۳ درصد میان‌سالان دوره‌ی اول، ۶۰ درصد میان‌سالان دوره‌ی دوم و سرانجام ۳۳/۳ درصد سالمندان، کیفیت برنامه‌ها را خوب و یا خیلی خوب ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره‌ی دو- میزان پوشش خواسته‌ها و نیازهای ساکنان منطقه‌ی ۱ توسط برنامه‌های فرهنگی اجتماعی

شهرداری به تفکیک رده‌ی سنی

جنسیت	جوانان	میانسالان دوره اول	میانسالان دوره دوم	سالمندان	کل
میزان پوشش نیازها	۱۶	۹	۴	۰	۲۹
بسیار کم	٪۱۵/۸	٪۲۱/۴	٪۱۹/۰	٪۰/۰	٪۱۶/۹
کم	۲۷	۵	۴	۲	۳۸

٪۲۲/۱	٪۲۵/۰	٪۱۹/۰	٪۱۱/۹	٪۲۶/۷	
۷۵	۴	۱۰	۲۰	۴۱	تأحدودی
٪۴۳/۶	٪۵۰/۰	٪۴۷/۶	٪۴۷/۶	٪۴۰/۶	

ادامه‌ی جدول شماره‌ی دو- میزان پوشش خواسته‌ها و نیازهای ساکنان منطقه‌ی ۱ توسط برنامه‌های فرهنگی

اجتماعی شهرداری به تفکیک رده‌ی سنی

جنسیت / میزان پوشش نیازها	جوانان	میانسالان دوره‌ی اول	میانسالان دوره‌ی دوم	سالمندان	کل
زیاد	۱۲	۴	۱	۱	۱۸
	٪۱۱/۹	٪۹/۵	٪۴/۸	٪۱۲/۵	٪۱۰/۵
بسیار زیاد	۵	۴	۲	۱	۱۲
	٪۵/۰	٪۹/۵	٪۹/۵	٪۱۲/۵	٪۷/۰
مجموع	۱۰۱	۴۲	۲۱	۸	۱۷۲
	٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰

بررسی نظر پاسخ‌گویان درباره‌ی پوشش دادن و یا ندادن نیازهایشان توسط برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی شهرداری این‌بار به تفکیک گروه‌های سنی نشان می‌دهد که ۴۲/۵ درصد جوانان، ۳۳/۳ درصد میان‌سالان دوره‌ی اول، ۳۸ درصد میان‌سالان دوره‌ی دوم و سرانجام ۲۵ درصد سالمندان این منطقه معتقدند این برنامه‌ها خواسته‌ها و نیازهای ایشان را پوشش نمی‌دهد. بدین‌سان در این منطقه بیش‌ترین نارضایتی از این لحاظ در گروه سنی جوانان دیده می‌شود.

جدول شماره‌ی سه- میزان تمایل ساکنان منطقه‌ی ۱ به مشارکت در طراحی و اجرای برنامه‌های فرهنگی

اجتماعی شهرداری بر حسب رده سنی

جنسیت / تمایل به مشارکت	جوانان	میانسالان دوره‌ی اول	میانسالان دوره‌ی دوم	سالمندان	کل
خیلی کم	۱۰	۴	۴	۱	۱۹
	٪۹/۳	٪۸/۳	٪۱۷/۴	٪۱۴/۳	٪۱۰/۳
کم	۱۲	۵	۲	۰	۱۹
	٪۱۱/۲	٪۱۰/۴	٪۸/۷	٪۰/۰	٪۱۰/۳
متوسط	۴۲	۲۴	۱۱	۴	۸۱
	٪۳۹/۳	٪۵۰/۰	٪۴۷/۸	٪۵۷/۱	٪۴۳/۸
زیاد	۲۴	۱۰	۳	۰	۳۷
	٪۲۲/۴	٪۲۰/۸	٪۱۳/۰	٪۰/۰	٪۲۰/۰
خیلی زیاد	۱۹	۵	۳	۲	۲۹

٪۱۵/۷	٪۲۸/۶	٪۱۳/۰	٪۱۰/۴	٪۱۷/۸	
۱۸۵	۷	۲۳	۴۸	۱۰۷	
٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰	٪۱۰۰/۰	مجموع

چنان‌که یافته‌ها نشان می‌دهد بررسی تمایل ساکنان منطقه‌ی ۱ به مشارکت در برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی به تفکیک گروه‌های سنی نشان می‌دهد که ۴۰/۲ درصد جوانان، ۳۱/۲ درصد میان‌سالان دوره‌ی اول، ۲۶ درصد میان‌سالان دوره‌ی دوم و سرانجام ۲۸/۶ درصد سالمندان تمایل زیاد و خیلی زیادی به مشارکت ابراز کرده‌اند. بدینسان جوانان بیش از سایرین در این منطقه تمایل به مشارکت دارند.

بررسی میزان استفاده شهروندان این منطقه از برنامه‌های متنوع فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران با مضامین هنر از قبیل مجسمه‌سازی، موسیقی، نقاشی و...، مذهبی مانند مراسم‌های مربوط با اعیاد و عزاداری‌ها؛ فرهنگ سلامت و بهداشت، رشد فرهنگ محیط‌زیستی، کتاب و کتاب‌خوانی، مهارت‌های زندگی، تکنیک‌های موفقیت و خودشناسی به تفکیک گروه‌های سنی نشان می‌دهد در برنامه‌هایی با مضامین هنری رده‌ی سنی میان‌سالان دوره‌ی دوم بیش‌ترین درصد استفاده حداقل یک‌بار در ماه را دارند. این بیش‌ترین درصد برای استفاده‌ی حداقل یک‌بار در ماه برای برنامه‌هایی با مضمون دینی به رده‌ی سنی جوانان، با مضمون بهداشتی و سلامتی به رده‌ی سنی جوانان، با مضمون فرهنگ زیست محیطی به رده‌ی سنی میان‌سالان دوره‌ی دوم، با مضمون کتاب و کتاب‌خوانی به رده‌ی سنی میان‌سالان دوره‌ی اول و سرانجام با مضمون مهارت‌های زندگی به رده‌ی سنی میان‌سالان دوره‌ی اول اختصاص دارد.

جدول شماره‌ی چهار- علت عدم استفاده ساکنان منطقه‌ی ۱ از برنامه‌های فرهنگی اجتماعی شهرداری تهران در

موضوعات مختلف به تفکیک رده‌ی سنی

برنامه	رده سنی	فاصله با محل زندگی	بی اطلاعی	جذابیت نداشتن و کیفیت پایین	کمبود وقت	عدم علاقه	سایر	مجموع
هنر(از قبیل مجسمه‌سازی، موسیقی،	جوانان	٪۱۵/۸	٪۳۴/۷	٪۱۲/۹	٪۱۹/۸	٪۱۱/۹	٪۵/۰	۱۰۰/۰
میانسالان دوره		٪۱۵/۷	٪۳۹/۲	٪۱۱/۸	٪۲۵/۵	٪۳/۹	٪۳/۹	۱۰۰/۰

نقاشی و ...)	میانسالان دوره	٪۲۰/۸	٪۴۵/۸	٪۴/۲		٪۲۵/۰	٪۴/۲	۱۰۰/۰
	سالمندان		٪۸۱/۸	٪۹/۱		٪۹/۱		۱۰۰/۰
	مجموع	٪۱۵/۵	٪۴۰/۱	٪۱۱/۲	٪۱۷/۶	٪۱۱/۲	٪۴/۳	۱۰۰/۰

ادامه‌ی جدول شماره‌ی چهار- علت عدم استفاده ساکنان منطقه‌ی ۱ از برنامه‌های فرهنگی اجتماعی شهرداری

تهران در موضوعات مختلف به تفکیک رده‌ی سنی

برنامه	رده سنی	فاصله با محل زندگی	بی‌اطلاعی	نداشتن و کیفیت پایین	کمبود وقت	عدم علاقه	سایر	مجموع
مذهبی (مانند مراسم‌های مربوط با اعیاد و عزاداری‌ها)	جوانان	٪۱۱/۶	٪۴۰/۰	٪۱۲/۶	٪۲۱/۱	٪۱۰/۵	٪۴/۲	۱۰۰/۰
	میانسالان دوره	٪۶/۱	٪۴۰/۸	٪۲۰/۴	٪۱۸/۴	٪۱۲/۲	٪۲/۰	۱۰۰/۰
	میانسالان دوره	٪۱۰/۰	٪۵۰/۰	٪۱۰/۰	٪۵/۰	٪۲۰/۰	٪۵/۰	۱۰۰/۰
	سالمندان		٪۷۲/۷	٪۱۸/۲	٪۹/۱			۱۰۰/۰
	مجموع	٪۹/۱	٪۴۳/۴	٪۱۴/۹	٪۱۷/۷	٪۱۱/۴	٪۳/۴	۱۰۰/۰
مهارت‌های زندگی، تکنیک‌های موفقیت و خودشناسی	جوانان	٪۱۲/۷	٪۳۹/۲	٪۱۷/۶	٪۱۷/۶	٪۷/۸	٪۴/۹	۱۰۰/۰
	میانسالان دوره	٪۱۱/۳	٪۴۳/۴	٪۲۴/۵	٪۱۵/۱		٪۵/۷	۱۰۰/۰
	میانسالان دوره	٪۱۷/۴	٪۴۷/۸	٪۸/۷	٪۱۷/۴	٪۴/۳	٪۴/۳	۱۰۰/۰
	سالمندان	٪۹/۱	٪۸۱/۸			٪۹/۱		۱۰۰/۰
	مجموع	٪۱۲/۷	٪۴۳/۹	٪۱۷/۵	٪۱۵/۹	٪۵/۳	٪۴/۸	۱۰۰/۰
رشد فرهنگ محیط‌زیستی	جوانان	٪۸/۴	٪۴۶/۳	٪۱۴/۷	٪۲۲/۱	٪۴/۲	٪۴/۲	۱۰۰/۰
	میانسالان دوره	٪۷/۷	٪۴۸/۱	٪۱۹/۲	٪۱۷/۳	٪۳/۸	٪۳/۸	۱۰۰/۰
	میانسالان دوره		٪۶۰/۰	٪۱۰/۰	٪۱۰/۰	٪۱۵/۰	٪۵/۰	۱۰۰/۰
	سالمندان		٪۹۰/۰			٪۱۰/۰		۱۰۰/۰
	مجموع	٪۶/۸	٪۵۰/۸	٪۱۴/۷	٪۱۸/۱	٪۵/۶	٪۴/۰	۱۰۰/۰
کتاب و کتاب‌خوانی	جوانان	٪۱۵/۴	٪۳۷/۵	٪۱۶/۳	٪۲۰/۲	٪۵/۸	٪۴/۸	۱۰۰/۰
	میانسالان دوره	٪۲۱/۲	٪۴۴/۲	٪۱۹/۲	٪۱۱/۵		٪۳/۸	۱۰۰/۰
	میانسالان دوره	٪۱۶/۷	٪۴۵/۸	٪۴/۲	٪۲۰/۸	٪۸/۳	٪۴/۲	۱۰۰/۰
	سالمندان		٪۸۱/۸	٪۹/۱		٪۹/۱		۱۰۰/۰
	مجموع	٪۱۶/۲	٪۴۲/۹	٪۱۵/۲	٪۱۶/۸	٪۴/۷	٪۴/۲	۱۰۰/۰
فرهنگ سلامت و بهداشت	جوانان	٪۱۳/۴	٪۴۶/۴	٪۱۴/۴	٪۹/۳	٪۱۲/۴	٪۴/۱	۱۰۰/۰
	میانسالان دوره	٪۱۴/۶	٪۴۷/۹	٪۱۰/۴	٪۱۸/۸	٪۶/۳	٪۲/۱	۱۰۰/۰

۱۰۰/۰	%۵/۰	%۱۰/۰	%۵/۰	%۱۰/۰	%۶۰/۰	%۱۰/۰	میانسالان دوره
۱۰۰/۰		%۹/۱	%۹/۱		%۸۱/۸		سالمندان
۱۰۰/۰	%۳/۴	%۱۰/۲	%۱۱/۴	%۱۱/۹	%۵۰/۶	%۱۲/۵	مجموع

هم‌چنان‌که در جدول بالا نیز می‌توان مشاهده کرد، در زمینه‌ی برنامه‌هایی با مضامین هنری عدم علاقه در میان میانسالان دوره‌ی دوم بیش از سایر رده‌های سنی علت عدم استفاده است. این عدم علاقه در برنامه‌هایی با مضمون دینی بیش از همه در رده‌ی سنی میانسالان دوره‌ی دوم، برای مضمون مهارت زندگی بیش از همه در رده‌ی سنی سالمندان، برای مضمون کتاب و کتاب‌خوانی بیش از همه در رده‌ی سنی میانسالان دوره‌ی دوم و برای مضمون سلامتی و بهداشت بیش از همه در رده‌ی سنی میانسالان دوره‌ی اول مشاهده می‌شود.

یافته‌ها حاکی از آن است که جوانان بیش از دیگر رده‌های سنی حداقل ماهی یک‌بار از نمایشگاه‌های هنری شهرداری بازدید می‌کنند. در زمینه‌ی هسته‌های مشاوره گفتنی است بالاترین درصد در استفاده‌ی حداقل ماهی یک‌بار به رده‌ی سنی میانسالان دوره‌ی دوم اختصاص دارد. این امر در زمینه‌ی مراسم مذهبی به گروه سنی به میانسالان دوره‌ی دوم، در زمینه‌ی کارنوال‌ها و جشنواره‌ها به میانسالان دوره‌ی دوم، در زمینه‌ی تئاتر خیابانی به میانسالان دوره‌ی دوم، در زمینه‌ی برنامه‌های موسیقی در فضاهای عمومی به میانسالان دوره‌ی دوم و در زمینه‌ی برنامه‌های گردشگری به میانسالان دوره‌ی دوم، اختصاص دارد.

بررسی میزان تمایل زیاد و خیلی شهروندان این منطقه به برنامه‌های فرهنگی مختلف شهرداری به تفکیک رده‌های سنی نشان می‌دهد که برای نمایشگاه‌های هنری تمایل گروه سنی میانسالان دور دوم بیش از سایرین است. این امر در زمینه‌ی هسته‌های مشاوره به سالمندان، در زمینه‌ی مراسم مذهبی به جوانان، در زمینه‌ی کارنوال‌ها و جشنواره‌ها به میانسالان دوره‌ی دوم، در زمینه‌ی تئاتر خیابانی به میانسالان دوره‌ی دوم، در زمینه‌ی برنامه‌های موسیقی در فضای عمومی به میانسالان دوره‌ی دوم، در زمینه‌ی فعالیت‌های مناسبتی به میانسالان دوره‌ی دوم و سرانجام در زمینه‌ی برنامه‌های گردشگری به میانسالان دوره‌ی دوم اختصاص دارد.

بررسی علل اصلی عدم استفاده یا استفاده‌ی پایین از برنامه‌های مختلف فرهنگی شهرداری در این منطقه حاکی از تفاوت در نظرها بر حسب رده‌ی سنی است. در زمینه‌ی نمایشگاه‌های هنری میانسالان دوره‌ی اول بیش از سایر رده‌های سنی عدم علاقه را به عنوان علت اصلی خود ذکر کرده‌اند. این امر در زمینه‌ی هسته‌های مشاوره به رده‌ی سنی میانسالان دوره‌ی اول، در زمینه‌ی

مراسم مذهبی به گروه سنی میان‌سالان دوره‌ی اول، در زمینه‌ی کارنوال‌ها و جشنواره‌ها به گروه سنی میان‌سالان دوره‌ی اول، در زمینه‌ی تئاتر خیابانی به گروه سنی سالمندان، در زمینه‌ی برنامه‌های موسیقی در فضای عمومی به گروه سنی میان‌سالان دوره‌ی اول، در مورد فعالیت‌های مناسبی به میان‌سالان دوره‌ی اول و در زمینه‌ی برنامه‌های گردشگری به میان‌سالان دوره‌ی اول اختصاص دارد. تفاوت دیدگاه‌ها بر حسب گروه سنی توجه به عامل نسل در طراحی برنامه‌های فرهنگی را طلب می‌کند.

بررسی میزان استفاده از کلاس‌های آموزشی شهرداری به تفکیک گروه سنی در این منطقه نشان می‌دهد که میان‌سالان دوره‌ی دوم و سالمندان بیش از سایر گروه‌های سنی اصلاً از این برنامه‌ها استقبال نمی‌کنند.

بررسی میزان تمایل شهروندان این منطقه به کلاس‌های آموزشی به تفکیک گروه‌های سنی نشان می‌دهد که اگر تمایل زیاد و خیلی زیاد را مدنظر قرار دهیم در زمینه‌ی کلاس‌های هنری جوانان، در زمینه‌ی کلاس‌های زبان جوانان و در زمینه‌ی کلاس‌های کارآفرینی جوانان بیش از سایر رده‌های سنی تمایل دارند.

بررسی علل اصلی عدم استفاده یا استفاده‌ی پایین از کلاس‌های آموزشی به تفکیک گروه سنی نشان می‌دهد که برای کلاس‌های هنری میان‌سالان دوره‌ی اول، برای کلاس‌های زبان جوانان و برای کلاس‌های کارآفرینی جوانان به عامل نبودن امکانات مناسب در محل اشاره کرده‌اند.

جمع‌بندی

بررسی سبک‌زندگی رده‌های سنی مختلف در منطقه‌ی ۱ نشان دهنده‌ی تفاوت قابل ملاحظه در تمایلات، گرایش‌ها و رفتارهای آنان است. در زمینه‌ی ورزش که یکی از حوزه‌های سبک زندگی است هم به علت میزان ورزش و هم به علت چگونگی ورزش کردن و هم به علت نوع ورزش مورد علاقه تفاوت‌های سنی قابل توجهی در این منطقه وجود دارد. برای نمونه درصد کسانی که اصلاً ورزش نمی‌کنند در میان سالمندان بیش از سایرین است، هم‌چنین سالمندان بیش از سایر گروه‌های سنی در منطقه‌ی ۱ انفرادی ورزش می‌کنند. یافته‌ها نشان می‌دهد که در گروه سنی جوانان به ترتیب شنا و پیاده‌روی، بدن‌سازی و فوتبال، در گروه سنی میان‌سالان دوره‌ی اول پیاده‌روی، بدن‌سازی و شنا و ایروبیک، ورزش‌های متداول هستند. در زمینه‌ی علت اصلی ورزش

نکردن به جز سالمندان بقیه نبود امکانات مناسب در محل علت اصلی ذکر شده، اما برای سالمندان عدم همت مهم‌ترین علت ذکر شده است.

در زمینه‌ی اولویت فضای شهری مورد نیاز برای جوانان استخر، برای میان‌سالان کتابخانه و برای سالمندان سالن ورزشی در میان فضاهای مختلف شهری اولویت دارد. رده‌های سنی تفاوت خود را در رضایت از برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی شهرداری نیز می‌گذارد به گونه‌ای که رضایت از کیفیت برنامه‌ها با افزایش سن کاهش می‌یابد. لیکن جوانان بیش‌تر معتقدند این برنامه نیازهایشان را پوشش نمی‌دهد. تمایل به مشارکت در طراحی و اجرای برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی شهرداری نیز با افزایش سن کاهش می‌یابد.

بررسی میزان استفاده‌ی شهروندان این منطقه از برنامه‌های متنوع فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران با مضامین هنر (از قبیل مجسمه‌سازی، موسیقی، نقاشی و ...)، مذهبی (مانند مراسم‌های مربوط با اعیاد و عزاداری‌ها) فرهنگ سلامت و بهداشت، رشد فرهنگ محیط‌زیستی، کتاب و کتاب‌خوانی، مهارت‌های زندگی، تکنیک‌های موفقیت و خودشناسی به تفکیک گروه‌های سنی نشان می‌دهد در برنامه‌هایی با مضامین هنری رده‌ی سنی میان‌سالان دوره‌ی دوم بیش‌ترین درصد استفاده حداقل یک‌بار در ماه را دارند. این بیش‌ترین درصد برای استفاده‌ی حداقل یک‌بار در ماه برای برنامه‌هایی با مضمون دینی به رده‌ی سنی جوانان، با مضمون بهداشتی و سلامتی به رده‌ی سنی جوانان، با مضمون فرهنگ زیست محیطی به رده‌ی سنی میان‌سالان دوره‌ی دوم، با مضمون کتاب و کتاب‌خوانی به رده‌ی سنی میان‌سالان دوره‌ی اول و سرانجام با مضمون مهارت‌های زندگی به رده‌ی سنی میان‌سالان دوره‌ی اول اختصاص دارد.

یافته‌ها حاکی از آن است که جوانان بیش از دیگر رده‌های سنی حداقل ماهی یک‌بار از نمایشگاه‌های هنری شهرداری بازدید می‌کنند. در زمینه‌ی هسته‌های مشاوره بالاترین درصد در استفاده‌ی حداقل ماهی یک‌بار به رده‌ی سنی میان‌سالان دوره‌ی دوم اختصاص دارد. این امر در زمینه‌ی مراسم مذهبی به گروه سنی به میان‌سالان دوره‌ی دوم، در زمینه‌ی کارنوال‌ها و جشنواره‌ها به میان‌سالان دوره‌ی دوم، در زمینه‌ی تئاتر خیابانی به میان‌سالان دوره‌ی دوم، در زمینه‌ی برنامه‌های موسیقی در فضاهای عمومی به میان‌سالان دوره‌ی دوم و در زمینه‌ی برنامه‌های گردشگری به میان‌سالان دوره‌ی دوم، اختصاص دارد.

نهایت این که بررسی میزان استفاده از کلاس‌های آموزشی شهرداری به تفکیک گروه سنی در این منطقه نشان می‌دهد که میان‌سالان دوره‌ی دوم و سالمندان بیش از سایر گروه‌های سنی اصلاً از این برنامه‌ها استقبال نمی‌کنند.

نکته‌ی مهم در این زمینه این است که هم‌چنان که بی‌توجهی به تفاوت‌های گروه‌های سنی می‌تواند سبب تبعیض و کنارگذاری اجتماعی شود؛ توجه قالبی به سن نیز می‌تواند با همین پیامدهای نامناسب تبعیض و کنارگذاری سنی همراه باشد. «سن‌گرایی»^۱ می‌تواند به حذف و طرد گروه‌های سنی از بسیاری از فعالیت‌های اجتماعی منجر می‌شود. پژوهشگران حوزه‌ی سن مفهوم «سن‌گرایی» را برای اشاره به ایماژهای تنزل‌دهنده و تحقیرکننده به سالمند هستند مطرح کردند. همانند نژادپرستی و یا جنس‌گرایی، سن‌گرایی نیز متضمن تبعیض علیه تمامی اعضای یک مقوله‌ی اجتماعی است که سبب می‌شود ما به یک گروه سنی به مثابه‌ی کسانی که به گونه‌ای منفی از ما متفاوتند نگاه کنیم (ادل، ۱۹۸۵: ۱۳۷) و به رغم تمایل و یا حتی نیازشان آنان را از بسیاری از فعالیت‌های فراغتی محروم سازیم.

مفهوم سن‌گرایی با مفهوم گافمنی «داغ»^۲ نیز پیوند دارد. سن‌گرایی سبب می‌شود تا برخی گروه‌های سنی داغ‌هایی را دریافت کنند که منجر شود آنان در مقایسه با دیگران کمتر انسانی به نظر آیند (ادل، ۱۹۸۵: ۱۳۷). این سن‌گرایی عمده‌تاً در «عقاید قالبی»^۳ درباره گروه‌های سنی ریشه دارد. عقاید قالبی درباره‌ی گروه‌های سنی با ساده کردن و هم‌چنین ثابت پنداشتن برخی صفات و فعالیت‌ها برای گروه‌های سنی دایره‌ی انتخاب و فرصت‌های گروه‌های سنی را محدود می‌کنند. این امری است که می‌تواند به گونه‌ای ناپیدا به ارزیابی ما از تفاوت گروه‌های سنی جهت دهد. در این صورت حاصل چنین مطالعاتی که علی‌القاعده می‌باید توجه به تفاوت‌ها جهت پاسخ‌گویی بهتر به مطالبات گروه‌های سنی باشد، به غلط به سوی تفاسیری سن‌گرایانه سوءتفسیر شود و عواقب ناخوشایندی برای سیاست‌گذاری‌های اجتماعی یا فرهنگی داشته باشد.

^۱ - ageism

^۲ - stigma

^۳ - stereotypes

منابع

۱. اباذری، یوسف و حسن چاووشیان (۱۳۸۱) «از طبقه اجتماعی تا سبک‌زندگی: رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی»، *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۲۰، پاییز و زمستان، ص ۳-۲۷.
۲. آزادارمکی، تقی و غلامرضا غفاری (۱۳۸۳) *جامعه‌شناسی نسلی در ایران*، پژوهشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
۳. آزاد ارمکی، تقی و وحید شالچی (۱۳۸۴) «دوجهان ایرانی: مسجد و کافی‌شاپ»، *فصلنامه‌ی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، سال اول، شماره ۴، ص: ۱۶۵-۱۸۴.
۴. بالس، کریستوفر (۱۳۸۰) «ذهنیت بین‌نسلی دیدگاهی روانکاوانه درباره اختلاف نسل‌ها». ترجمه‌ی حسین پاینده. نشریه‌ی ارغنون. شماره‌ی ۱۹ ص: ۱-۳۱.
۵. توکل، محمد و مریم قاضی‌نژاد (۱۳۸۵) «شکاف نسلی در رویکردهای کلان جامعه‌شناختی: بررسی و نقد رهیافت‌های نسل تاریخی و تضاد با تاکید بر نظرات مانهایم و بوردیو»، *نامه‌ی علوم اجتماعی*، شماره‌ی ۲۷. بهار.
۶. چیت‌سازقمی، محمدجواد (۱۳۸۶) «بازشناسی مفاهیم نسل و شکاف نسلی»، نشریه‌ی جوانان و مناسبات نسلی، شماره‌ی اول. بهار و تابستان.
۷. سازگار، پروین (۱۳۸۲) *بررسی سبک‌زندگی قشر دانشگاهی و بازاریان سنتی (طبقه متوسط جدید و قدیم)*، رساله‌ی دکتری، دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
۸. شالچی، وحید (۱۳۸۴) *بررسی تطبیقی دو سبک‌زندگی متخالف پسمادرن - اصول‌گرایی انقلاب (جوانان کافی‌شاپ - جوانان مسجد)*، پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد، دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
۹. شالچی، وحید (۱۳۸۷) «سبک‌زندگی جوانان کافی‌شاپ»، *فصلنامه‌ی تحقیقات فرهنگی ایران*، سال اول، شماره‌ی اول، بهار، ص: ۹۳-۱۱۶.
۱۰. شهابی، محمود (۱۳۸۰) «خرده‌فرهنگ‌های ویژه‌ی جوانان در ایران: قرائت‌ها و پیامدها»، *نامه‌ی انجمن جامعه‌شناسی ایران*، شماره‌ی ۴.
۱۱. شهابی، محمود (۱۳۸۲) «جهانی‌شدن جوانی: خرده فرهنگ‌های جوانان در عصر جهانی شدن»، *مجله‌ی مطالعات جوانان*، سال اول، شماره‌ی ۵.
۱۲. گوشبر، فرهاد (۱۳۸۴) *طبقه و سبک‌زندگی پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد*، دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.

۱۳. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهرتهران (۱۳۹۰) *بررسی تفاوت‌های منطقه‌ای، نسلی و جنسیتی سبک زندگی در میان شهروندان تهرانی*، مجری وحیدشالچی. تهران.
۱۴. نوروزی، فاطمه (۱۳۸۸) «شکاف نسلی از لحاظ ارزش‌های مذهبی بین دو نسل دختران و مادران»، نشریه‌ی پیک نور، سال هشتم. شماره‌ی اول.
۱۵. نیازی، محسن و محمد کارکنان نصرآبادی (۱۳۸۶) «تبیین جامعه‌شناختی پدیده شکاف نسل‌ها و علل و عوامل آن»، نشریه‌ی سیاست داخلی، سال اول. شماره‌ی دوم. بهار.
۱۶. O'Donnell, Mike (۱۹۸۵) **Age and Generation**, London: Tavistock Publications
۱۷. New Strategist Editores (۲۰۰۸) **American Generations: Who They Are and How They Live**, ۶TH edition New York: New Strategist Publications

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.